

МОН України № 1225 від 29.08.2024 р. URL: <https://surl.li/gniequ> (дата звернення: 22.10.2025).

8. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором. Вибрані твори : в 5 т. Київ : Радянська школа, 1977. Т.4. С. 391-626.

9. Шквир О.Л. Теоретичні і методичні засади ступеневої підготовки майбутніх учителів початкової школи до проведення педагогічних досліджень. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, 2018. 572 с. URL : <file:///C:/Users/Galina/Downloads/dis.doc.pdf> (дата звернення: 30.11.2025).

10. Halyna Kit, Alla Vasylyuk, Natalia Kazmirchuk. Future primary school teachers preparation for research activities. *Exploring Quality of Life Amid Global and Local Transformations: monograph*. Tadeusz Pokusa, Tetyana Nestorenko, Dominika Kalita (eds.) Publishing House of the Academy of Applied Sciences – Academy of Management and Administration in Opole. Opole, 2024. S. 235-250. URL : <https://surl.li/gniequ> (дата звернення: 24.11.2025).

11. Sivachenko I., Demchenko O., Vakaliuk I., Valentieva T., Kit H. Problems and Perspectives of Pedagogical Research in the Context of Digitalization. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22, № 6. P. 652-657. URL : <https://surli.cc/dajvrg> (дата звернення: 24.11.2025).

УДК 373.3.091.12-051:004.9

DOI: 10.31652/pympk-2026.ch1.3

Юлія Бондар, докторка філософії (PhD), старша викладачка кафедри початкової освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, <https://orcid.org/0000-0003-4184-5424>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті висвітлено актуальність проблеми підготовки майбутнього вчителя початкової школи до використання інтерактивних технологій. Уточнено сутність понять: «професійно-педагогічна підготовка», «готовність до професійної діяльності», «інтерактивні технології навчання». Презентовано досвід фахової підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності «Початкова освіта» факультету дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Розглянуто теоретичний та методичний аспекти професійної підготовки майбутнього педагога.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній учитель, інтерактивні технології, молодші школярі, заклад вищої освіти, освітній процес.

Проблема професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи набуває особливої актуальності в умовах сучасних трансформацій української освіти. Зміни, передбачені Концепцією «Нова українська школа», вимагають від педагога не лише глибоких фахових знань, а й здатності критично мислити, творчо діяти, впроваджувати інноваційні технології та створювати комфортне, розвивальне освітнє середовище для кожного учня. Сучасне суспільство висуває до вчителя початкової школи нові вимоги, пов'язані з необхідністю формування в молодших школярів ключових компетентностей, навичок співпраці та розвитку творчого мислення. Саме вчитель закладає основи навчальної мотивації, світогляду та соціальної активності молодшого школяра. Початкова школа стає першою ланкою освіти, де формується готовність дитини до активної пізнавальної діяльності, самовираження, комунікації.

З огляду на це, важливого значення надаємо інтерактивним технологіям, які забезпечують активну участь кожного учня в освітньому процесі, сприяють розвитку пізнавальної самостійності, формуванню навичок співпраці та рефлексії. Вважаємо, що інтерактивні технології є невід'ємною складовою сучасного освітнього процесу в школі І ступеня, адже дозволяють організовувати

навчання на засадах партнерської взаємодії, діалогу, діяльнісного підходу. Оскільки учні молодшого шкільного віку краще сприймають інформацію через гру, діяльність, тому саме інтерактивні технології, на нашу думку, є найбільш дієвим засобом навчання в цьому віці.

Варто зауважити, що ефективність упровадження інтерактивних технологій в освітній процес початкової школи значною мірою залежить від професійної готовності вчителя – його здатності добирати, адаптувати та творчо застосовувати інноваційні технології навчання. Зокрема, в Концепції «Нова українська школа» наголошується на переході від традиційного, репродуктивного навчання до особистісно-орієнтованого, компетентнісного підходу, де учень є активним учасником освітнього процесу. У нормативно-правовому документі підкреслюється, що «у початковій школі будуть широко застосовуватися методи викладання, засновані на співпраці (ігри, проекти – соціальні, дослідницькі, експерименти, групові завдання тощо); учні залучатимуться до спільної діяльності, що сприятиме їхній соціалізації та успішному перейманню суспільного досвіду» [6].

Наголосимо, що використання інтерактивних технологій вимагає від майбутнього вчителя вміння організовувати співпрацю, створювати ситуацію успіху, стимулювати критичне та творче мислення учнів, адже сучасний педагог уже не просто передає знання, а виступає модератором, фасилітатором, тьютором, ментором. «Нова школа потребує нового вчителя, який зможе стати агентом змін», – зазначається в Концепції «Нова українська школа» [6].

Зважаючи на це, виникає потреба в оновленні змісту, форм і методів професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, орієнтації її на компетентнісний, діяльнісний і особистісно-орієнтований підходи. Удосконалення фахової підготовки має передбачати інтеграцію теоретичної та практичної складових навчання, створення умов для розвитку творчої активності, комунікативних умінь і готовності здобувачів вищої освіти до впровадження інтерактивних технологій у майбутній професійній діяльності. Тому, професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи є

актуальною педагогічною проблемою, адже саме від її якості залежить успішність реалізації цілей Нової української школи, підвищення ефективності початкової освіти та формування покоління учнів, здатних до саморозвитку, критичного мислення і творчої діяльності.

Аналіз наукових джерел з проблеми дослідження свідчить, що вивченням питання професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи до використання інтерактивних технологій займаються Л. Бекірова, Т. Васютіна, О. Грошовенко, Ю. Кобюк, О. Комар, Н. Руденко, Л. Скалич та інші. Зокрема, Л. Бекірова в своїх наукових роботах порушує проблему формування готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування інтерактивних технологій навчання, на основі спецкурсу «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до застосування інтерактивних технологій». Т. Васютіна досліджує організаційно-змістові аспекти підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування в учнів складників природничої компетентності засобами інтерактивних технологій. О. Грошовенко зосереджує увагу на особливостях підготовки майбутнього вчителя до використання інтерактивних технологій навчання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (природнича освітня галузь). Ю. Кобюк розкриває в своїх дослідженнях методичні особливості підготовки майбутнього вчителя до застосування інтерактивних технологій у професійній діяльності. Напрацювання О. Комар, присвячені вивченню вітчизняного і зарубіжного досвіду, умов і факторів формування в здобувачів вищої освіти вмінь щодо використання інтерактивних технологій навчання в початковій школі. Педагогічні умов, які сприяють формуванню готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних технологій на уроках математики визначені та обґрунтовані в наукових роботах Н. Руденко. Зміст підготовки майбутнього вчителя початкової школи до використання інтерактивних технологій навчання став предметом зацікавлення Л. Скалич.

У результаті вивчення педагогічної науково-методичної літератури варто констатувати те, що багато праць науковців присвячено проблемі професійної

підготовки майбутнього вчителя до використання інтерактивних технологій на різних уроках у початковій школі, проте малодослідженими залишаються сучасні підходи до оволодіння майбутніми вчителями початкової школи інтерактивними технологіями, теоретико-методичні аспекти системної інтеграції інтерактивних технологій під час вивчення різних навчальних дисциплін у закладі вищої освіти, практичні засади управління організацією інтерактивною діяльністю молодших школярів.

Мета статті полягає в розкритті теоретико-методичних аспектів професійної підготовки майбутнього вчителя до використання інтерактивних технологій в освітньому процесі початкової школи.

На переконання Т. Нестеренко, професійно-педагогічна підготовка – це формування системних знань і педагогічних умінь, професійної позиції, готовності до інноваційної діяльності, систематичного збагачення особистісних та професійних якостей. Науковиця підкреслює, що результатом підготовки здобувачів вищої освіти є визначений рівень готовності до професійної діяльності. Під поняттям «готовність до професійної діяльності» розглядає якість особистості, що включає позитивне ставлення до педагогічної професії, знання, вміння, навички, професійно важливі якості [9, с. 71].

Вважаємо, що майбутній учитель початкової школи має бути не лише носієм знань, а й організатором активної, пізнавальної діяльності учнів, фасилітатором та партнером у навчанні. З огляду на це, він має використовувати інноваційні технології, які передбачають активну співпрацю та партнерство між учнями. Саме в інтерактивних технологіях вбачаємо потужний потенціал для формування вмінь співпраці, комунікації, підвищення мотивації та інтересу до навчально-пізнавальної діяльності.

Під поняттям «інтерактивні технології навчання» І. Прокопенко розглядає організацію освітнього процесу, засновану на взаємодії всіх суб'єктів навчання, яка передбачає кооперативну діяльність учнів у групі, а кінцевий результат залежить від роботи кожного учня. Науковець підкреслює, що інтерактивні технології навчання складаються з інтерактивних методів і прийомів, які

спонукають учнів до діяльності; конкретних очікуваних результатів навчання; процедур і умов, які допомагають у досягненні цих результатів. Важливим правилом інтерактивної взаємодії є спільна навчальна мета для всіх учнів класу або групи [12, с. 133]. Л. Євсюкова трактує інтерактивні технології «як різновид активних технологій» [3, с. 57].

Ознаками інтерактивних технологій, на переконання О. Кондратюк, є такі: організація навчальної діяльності через дію; взаємодія учнів один з одним та вчителем у формі діалогу або полілогу; навчання через досвід; створення необхідних умов для прояву ініціативи учнів [5, с. 24].

Під інтерактивними технологіями ми розглядаємо сучасні педагогічні технології, які ґрунтуються на активній міжсуб'єктній співпраці, співтворчості учнів один з одним та з учителем з метою спільного вирішення навчальних завдань, обміну думками, досвідом та отримання нових знань у процесі спілкування та взаємодії.

Інтерактивні технології навчання вважаємо поліфункціональними. З огляду на це, акцентуємо увагу на основних функціях, які вони виконують:

- комунікативна – розвиток умінь спілкуватися та налагоджувати партнерські стосунки;
- навчальна – засвоєння теоретичних знань, формування практичних умінь і навичок;
- релаксаційна – зняття емоційного напруження, створення в колективі доброзичливої атмосфери;
- виховна – формування навичок злагодженої роботи в колективі;
- розважальна – мотивація до цікавого навчання, яке захоплює всіх учасників освітнього процесу;
- психотехнічна – формування навичок підготовки фізіологічного стану для продуктивної діяльності [8, с. 363].

Для з'ясування змісту поняття «інтерактивні технології» варто зупинитися на характеристиці їхніх основних видів. Розглянемо робочу класифікацію інтерактивних технологій, розроблену О. Пометун та Л. Пироженко, відповідно

до якої, всі інтерактивні технології були розподілені на чотири групи, з огляду на мету уроку і форму організації навчальної діяльності:

1) колективно-групового навчання («Дерево рішень», «Незакінчені речення», «Мозковий штурм», «Мікрофон», «Навчаючи – вчуся», «Ажурна пилка», «Мозаїка», «Обговорення проблеми у загальному колі», «Аналіз ситуації» (case-study), «Вирішення проблем»);

2) кооперативного навчання («Магічні драбинки», робота в парах, «Ротаційні (змінювані) трійки», робота в малих групах, «Діалог», «Два – чотири – всі разом», «Пошук інформації», «Коло ідей», «Карусель», «Синтез думок», «Спільний проєкт», «Акваріум»);

3) опрацювання дискусійних питань («Займи позицію», «Зміни позицію», метод «Прес», «Безперервна шкала думок», «Дебати», «Оціночна дискусія», «Дискусія», «Континуум», «Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу»);

4) ситуативного моделювання («Спрощене судове слухання», «Громадські слухання», симуляції або імітаційні ігри, розігрування ситуацій за ролями: «Рольова гра», «Програвання сценки», «Драматизація») [11, с. 33].

Серед переваг використання інтерактивних технологій в освітньому процесі школи І ступеня Н. Леонова виокремлює такі:

- творче засвоєння навчального матеріалу, систематизуючи та аналізуючи інформацію;

- формування вміння моделювати і розв'язувати життєві ситуації, знаходити вихід із них, збагачуючи власний пізнавальний і соціальний досвід;

- розвиток навичок самостійної роботи, виконання творчих робіт, проєктної діяльності;

- оволодіння вмінням толерантного ставлення до думок оточуючих;

- розвиток здатності конструктивної побудови взаємовідносин в групі, уникнення конфліктів, пошуку компромісів, знаходження спільного шляху розв'язання проблеми [7, с. 7].

Варто наголосити на тому, що, на жаль, не всі вчителі початкової школи мають достатній рівень підготовки до використання інтерактивних технологій в

освітньому процесі початкової школи, не володіють необхідними знаннями та навичками для їх ефективного застосування. З огляду на це, постає необхідність в якісній теоретико-методичній професійній освіті молодшої генерації кадрів, яка здатна впроваджувати інновації в освітній процес, робити його креативним та цікавим для підростаючого покоління, адже саме від їхньої компетентності, професіоналізму, прагнення до самовдосконалення та самоосвіти залежить творчий розвиток молодших школярів. Вважаємо, що лише творчий учитель, який ініціативний, цілеспрямований, вміє самостійно приймати рішення та критично мислити, здатен розкрити природний потенціал дитини, створити всі необхідні умови для її всебічного розвитку. Враховуючи ці аспекти, велика відповідальність покладається саме на педагогічні заклади вищої освіти (ЗВО), які покликані якісно готувати майбутніх фахівців початкової школи.

Поглиблювати знання про інтерактивне навчання, види інтерактивних технологій, психолого-педагогічні основи групової діяльності, принципи формування груп та пар, переваги та можливі труднощі групових форм навчання, майбутнім педагогам допомагає участь в аудиторній діяльності. Аудиторний компонент, на думку С. Сисоевої, є невід'ємним складником освітнього процесу, який передбачає такі форми організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти: лекційні, семінарські, практичні, лабораторно-практичні заняття [14, с. 324].

На нашу думку, професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання інтерактивних технологій повинна здійснюватися впродовж усього періоду навчання в ЗВО як під час аудиторної роботи, так і під час позааудиторної самостійної роботи, різних видів педагогічної практики. І. Онищенко наголошує, на тому, що лекційні заняття обов'язково мають бути інтерактивними, ґрунтуватися на сучасних досягненнях психолого-педагогічної науки, досвіді вітчизняних і зарубіжних учителів, які збагатили педагогіку прогресивними ідеями та виокремлює наступні види лекційних занять: інтегрована, міжпредметна, бінарна лекції, лекція-екскурсія, лекція-диспут, лекція-дослідження тощо [10, с. 400-401].

На переконання С. Дубяги, Т. Фефілової, Ю. Шевченко, лише та лекція сприяє засвоєнню знань, розвитку уяви, творчого мислення, на якій чітко аргументується тема заняття; окреслюються мета та завдання; відбувається мотивація навчально-пізнавальної діяльності; використовуються елементи проблемного навчання, дослідницької роботи; створюється атмосфера наукового пошуку; вивчається досвід провідних учителів, навчальних закладів; встановлюються міжпредметні зв'язки; учасники освітньої діяльності співпрацюють один з одним та дискутують у пошуках істини [2, с. 311].

На нашу думку, також вагоме розвивальне значення мають семінарські та практичні заняття, саме завдяки яким здобувачі вищої освіти можуть максимально проявити себе, виконуючи різноманітні завдання в парах та групах, розв'язуючи проблемні ситуації, які здатні активізувати їх творчі вміння, розвинути креативний потенціал особистості. Підтримуємо І. Онищенко в тому, що з метою розвитку творчого потенціалу здобувачів, викладач має проводити семінарські заняття таких видів: семінар-прес-конференція, семінар-дослідження, семінар-дискусія, семінар-мозковий штурм тощо [10, с. 401].

Варто зазначити, що професійна підготовка здобувачів вищої освіти передбачає оволодіння знаннями щодо інтерактивного навчання та практичними вміннями і навичками добору інтерактивних технологій та методів під час проведення уроку. Зважаючи на це, вважаємо, що професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи обов'язково має містити вивчення теоретико-методичних основ організації інтерактивної діяльності молодших школярів. На нашу думку, теоретичний блок повинен передбачати розгляд таких тем: «Теоретичні основи інтерактивного навчання», «Класифікації інтерактивних технологій навчання», «Особливості використання технологій кооперативного (колективного) навчання», «Теоретичні аспекти використання технологій колективно-групового навчання», «Інтерактивні технології ситуативного моделювання», «Технології опрацювання дискусійних питань», «Сучасні інтерактивні методи та прийоми», «Використання інтерактивних технологій у роботі з дітьми із особливими освітніми потребами (ООП)»,

«Використання інтерактивних технологій у роботі з обдарованими дітьми», «Закордонний досвід застосування інтерактивних технологій у роботі з молодшими школярами».

Під час вивчення зазначених тем здобувачі вищої освіти розширяють знання про основні типи навчання: пасивне, активне, інтерактивне; історичне становлення інтерактивних технологій навчання; модель Д. Колба, як базовий принцип інтерактивних технологій навчання; особливості інтерактивної моделі навчання; психологічні особливості інтерактивних технологій навчання; класифікацію інтерактивних технологій; роботу в парах як технологію розвитку навичок спілкування; теоретичні аспекти використання технологій колективно-групового навчання, кооперативного (колективного) навчання, ситуативного моделювання, опрацювання дискусійних питань в процесі засвоєння молодшими школярами змісту навчання; специфіку використання інтерактивних технологій у роботі з дітьми із ООП; зарубіжний досвід використання інтерактивних технологій в освітньому процесі початкової школи США, Канади, Франції, Німеччини.

Методичний аспект професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи, на наше переконання, орієнтований на формування практичних умінь і навичок ефективної організації інтерактивного навчання учнів молодшого шкільного віку. Вважаємо, що доречним буде розгляд таких тем: «Організаційно-методичні засади застосування інтерактивних технологій у освітньому процесі», «Методика організації та проведення інтерактивного уроку в початковій школі», «Методика організації та проведення інтерактивного уроку української мови та літературного читання в початковій школі», «Методика організації та проведення інтерактивного уроку математики в школі I ступеня», «Методика організації та проведення інтерактивного уроку «Я досліджую світ»», «Методика організації та проведення інтерактивного уроку інтегрованого курсу «Мистецтво»» [1, с. 4-8]. Зауважимо, що розгляд таких тем допоможе набутти майбутнім вчителям початкової школи практичних умінь і навичок застосування інтерактивних технологій в освітньому процесі. Зокрема, здобувачі вищої освіти

ознайомляться з методикою організації роботи в парах та в малих групах і практично навчатися застосовувати знання під час проведення інтерактивного уроку з різних навчальних дисциплін у початковій школі.

Вважаємо, що кожна навчальна дисципліна, в тій чи іншій мірі, має суттєвий ресурс для оволодіння навичками застосування інтерактивних технологій. Зокрема, у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського здобувачі факультету дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної спеціальності «Початкова освіта» отримують знання про інтерактивні технології та формують практичні вміння і навички щодо їх використання в роботі з молодшими школярами під час вивчення як обов'язкових навчальних дисциплін: «Теорія навчання у початковій школі», «Загальна педагогіка», «Педагогічні технології у початковій школі», «Методика формування компетентності в природничій освітній галузі», «Методика формування компетентності в громадянській та історичній освітній галузі», «Методика формування компетентності в соціальній і здоров'язбережувальній освітніх галузях», так і вибірових навчальних дисциплін циклу професійної підготовки: «Інтерактивні технології в початковій школі», «Інтерактивні методи навчання в початковій школі», «Навчання і виховання обдарованої дитини» та інших.

Задля формування готовності майбутніх учителів до використання інтерактивних технологій в освітньому процесі початкової школи нами розроблено та апробовано робочу програму вибіркової навчальної дисципліни «Інтерактивні технології в початковій школі» для здобувачів вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта факультету дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Метою вивчення вибіркової навчальної дисципліни визначено: оволодіння здобувачами вищої освіти інтерактивними технологіями навчання як інструментом професійної діяльності, опанування мистецтвом побудови і проведення уроків з використанням інтерактивних технологій навчання.

Серед завдань курсу нами виокремлено такі:

- ознайомлення здобувачів ступеня вищої освіти «бакалавр» із сутністю інтерактивного навчання та його теоретичними засадами;
- опанування майбутніми педагогами теоретико-методичними основами інтерактивних технологій у початковій школі;
- формування здатності майбутніх учителів до моделювання інтерактивних уроків, адекватного добору інтерактивних технологій у організації та проведенні уроків, позаурочних та позакласних заходів;
- оволодіння здобувачами вищої освіти інтерактивними формами, технологіями, методами та прийомами навчання.

Вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Інтерактивні технології в початковій школі» сприятиме формуванню в майбутніх учителів початкової школи інтегральної, загальних та фахових компетентностей, оскільки вони набудуть здатності:

- розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі початкової освіти в процесі розвитку, навчання і виховання дітей молодшого шкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик початкової освіти;
- навчатися й оволодівати сучасними знаннями, зокрема, інноваційними методичними підходами, сучасними системами, методиками, технологіями навчання, розвитку й виховання учнів початкової школи;
- здійснювати пошук, обробку, аналіз, систематизацію, узагальнення інформації, зокрема професійно-педагогічної, з різних джерел та формулювати логічні висновки;
- виявляти, ставити та вирішувати проблеми, зокрема, в процесі професійно-педагогічної діяльності, приймати обґрунтовані рішення;
- застосовувати знання, вміння і навички з циклу професійно-наукових дисциплін, що є теоретичною основою побудови змісту освітніх галузей;
- проєктувати, організовувати, оцінювати, рефлексувати та коригувати освітній процес в початковій ланці освіти;

– ефективно діяти, розв’язуючи стандартні та проблемні методичні задачі під час навчання учнів освітніх галузей / змістових ліній, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти [1, с. 4-5].

У рамках вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Інтерактивні технології в початковій школі» здобувачі вищої освіти 4 курсу спеціальності 013 Початкова освіта під час практичних та лабораторних занять активно залучалися до використання інтерактивних технологій. Зокрема, розробляли і представляли уроки з різних навчальних предметів початкової школи з використанням інтерактивних технологій. Розглянемо детальніше деякі з них.

Тема: «Інтерактивні технології кооперативного (колективного) навчання».

Завдання: на основі вивчення та аналізу технологій інтерактивного навчання, дати характеристику технологіям кооперативного навчання, розкрити зміст даних технологій та особливості їх застосування в освітньому процесі початкової школи; розробити та представити урок з будь-якого навчального предмету та для будь-якого класу з використанням технологій кооперативного навчання (робота в парах, малих групах, «Магічні драбинки», «Ротаційні (змінювані) трійки», «Діалог», «Синтез думок», «Спільний проєкт», «Два – чотири – всі разом», «Пошук інформації», «Коло ідей», «Карусель», «Акваріум») з усією необхідною наочністю.

Приклад розроблених уроків з використанням інтерактивних технологій кооперативного (колективного) навчання здобувачами вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта, представлено на рис. 1.

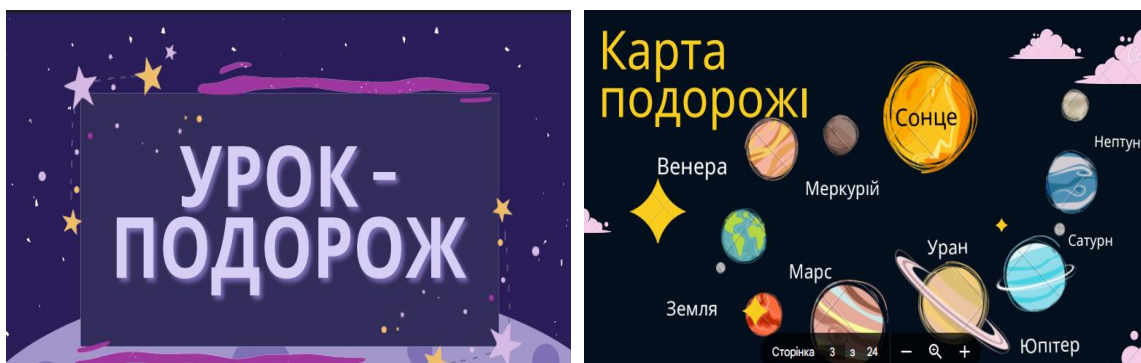

Рис. 1. Фрагменти уроків здобувачів вищої освіти з використанням інтерактивних технологій кооперативного навчання

Тема: «Інтерактивні технології колективно-групового навчання на уроках у початковій школі».

Завдання: охарактеризувати технології колективно-групового навчання, розкрити їхній зміст та особливості застосування в освітньому процесі школи І ступеня; із запропонованого списку обрати інтерактивні методи технологій колективно-групового навчання та запропонувати їх використання на уроках у початковій школі («Обговорення проблеми в загальному колі», «Мікрофон», «Незакінчені речення», «Мозковий штурм», «Ажурна пилка», «Навчаючи – вчусь», «Аналіз ситуації», «Розв’язання проблем», «Дерево рішень»); розробити дидактичний матеріал (презентацію) до уроку.

Приклад фрагментів уроків на теми: «Значення води у природі та житті людини», «Олена Пчілка «Тямуций котик». Складання висловлювання за змістом прочитаного», який виконали здобувачі 4-го курсу спеціальності 013 Початкова освіта, подано на рис. 2.

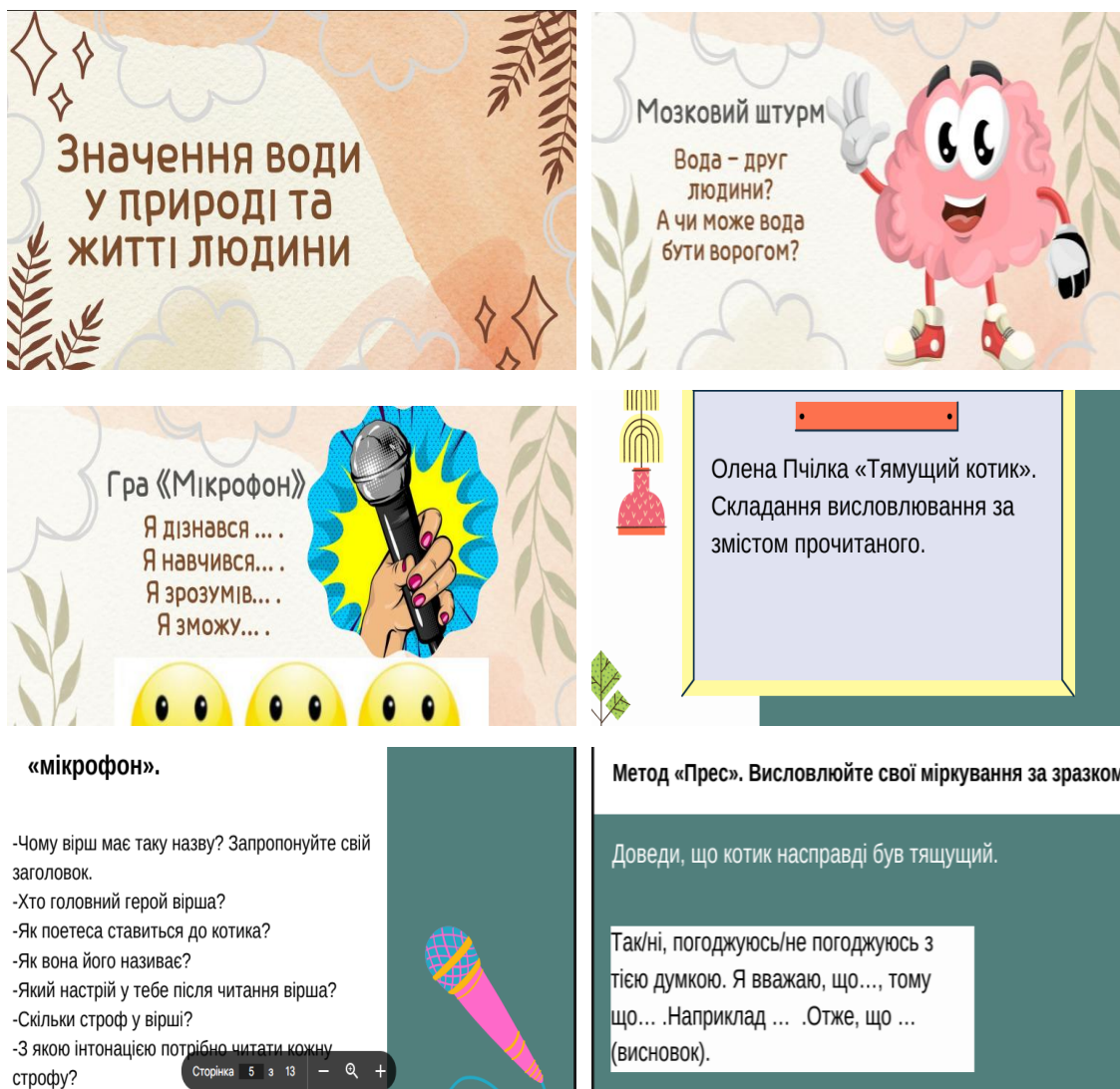

Рис. 2. Фрагменти уроків з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (природнича освітня галузь) та літературного читання

Тема: «Інтерактивні технології ситуативного моделювання».

Завдання: розкрити зміст технологій ситуативного моделювання та методичні особливості їх застосування в освітньому процесі початкової школи; з'ясувати структуру уроків з використанням технологій ситуативного моделювання; обрати інтерактивні методи технологій ситуативного моделювання та запропонувати їх використання на уроках у початковій школі (імітаційні ігри, «Спрощене судове слухання», рольова гра, ділова гра, «Громадське слухання», розігрування ситуацій за ролями).

Зразок фрагменту уроку «Що таке природа? Якою буває природа? Охорона природи» з використанням інтерактивного методу «Спрощене судове слухання»

представлений на рис. 3.

Рис. 3. Фрагмент уроку з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (природнича освітня галузь) з використанням методу «Спрощене судове слухання» інтерактивних технологій ситуативного моделювання

Тема: «Інтерактивні технології опрацювання дискусійних питань на уроках у початковій школі».

Завдання: на основі вивчення та аналізу технологій інтерактивного навчання, дати характеристику технологіям опрацювання дискусійних питань; розглянути методичні особливості застосування технологій опрацювання дискусійних питань; обрати інтерактивні методи технологій опрацювання дискусійних питань та запропонувати їх використання на уроці в початковій школі (метод «Прес», «Займи позицію», «Зміни позицію»; «Неперервна шкала думок («Континуум», «Нескінченний ланцюжок»)); дискусія, дебати, «Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу»).

Зразки уроків, розроблених здобувачами вищої освіти, представлені на рис. 4.

Рис. 4. Фрагменти розроблених уроків із використанням інтерактивних технологій ситуативного моделювання

Вважаємо, що виконання даних завдань сприяє формуванню в здобувачів вищої освіти предметної, педагогічної та методичної компетентностей, які стануть у нагоді під час проєктування, організації, оцінювання, рефлексії та коригування освітнього процесу в початковій школі; допомагає не лише засвоїти систему дидактико-методичних знань, а й сформувати практичні вміння й навички із застосування інтерактивних технологій під час вивчення учнями окремих розділів та тем з різних навчальних дисциплін початкової школи.

На практичних заняттях, під час проведення здобувачами вищої освіти різних типів уроків із використанням інтерактивних технологій, ми послуговувалися рекомендаціями, запропонованими Н. Леоновою, яка наголошує на необхідності:

- ретельного планування учителем своєї роботи (вивчення індивідуальних особливостей молодших школярів, складання плану уроку, завчасне надання учням випереджаючих завдань для попередньої підготовки);
- підбору таких інтерактивних методів, які дають змогу краще засвоїти тему;
- використання під час одного уроку не цілого комплексу інтерактивних вправ, а декількох;
- поетапного впровадження методики застосування групової роботи;
- надання часу на аналіз та осмислення завдання задля вдумливого, а не механічного виконання; рефлексії за підсумками інтерактивної вправи [7, с. 6].

Також звертали увагу здобувачів вищої освіти на поступове залучення молодших школярів до спільної діяльності в групах. Зокрема, зауважували на привчанні учнів 2 класу до фронтальної співпраці під час навчальної діяльності, використовуючи роботу в парах та епізодично в групах для того, щоб молодші школярі засвоїли правила колективної взаємодії. Під час проведення уроків майбутні вчителі використовували прийоми, запропоновані Н. Леоновою: безсловесного спілкування, позначками «+» – згоден, «-» – не згоден, «?» – не зрозумів, «!» – хочу доповнити; проводили дидактичні ігри для формування вміння слухати; обов'язково здійснювали обговорення успіхів виконаної

діяльності після кожної групової роботи [7, с. 6-7].

На практичних заняттях підкреслювали здобувачам необхідність переходу в 3 та 4 класах до систематичного використання на уроках інтерактивних технологій кооперативного навчання, зокрема, роботи в парах, групах, адже лише за умови систематичного використання інтерактивних технологій, залучення учнів до спільної діяльності в малих групах буде ефективним.

Підтримуючи Н. Руденко, на кожному практичному занятті наголошували на недоцільності одночасного використання простих та складних інтерактивних технологій, оскільки це пов'язано з віковими та психологічними особливостями молодших школярів. Зауважували на необхідності застосування принципу послідовності [13, с. 47]. Враховуючи даний аспект, акцентували увагу майбутніх учителів на доцільності використання в 2 класі таких інтерактивних методів, як: «Мозковий штурм», «Робота в малих групах», «Карусель», «Мікрофон», «Робота в парах», «Незакінчені речення», «Займи позицію», «Навчаючи – вчусь», а в 3 та 4 класах – на необхідності ускладнення інтерактивної взаємодії такими методами, як: «Діалог», «Акваріум», «Проект», «Синтез думок», «Шкала думок», «Прес», «Мозаїка», «Дерево рішень». Також звертали увагу на практичних заняттях на зміст навчальних завдань, які мають бути проблемно-пошуковим, творчими та даватимуть можливість поєднувати відому інформацію з невідомою, упевнитися в користі спільної роботи, що стимулюватиме до міжособистісної взаємодії та співпраці усіх учасників освітнього процесу.

Зауважимо, що інтерактивні технології активно використовувалися нами й під час вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Навчання і виховання обдарованої дитини». Зокрема, на практичних заняттях здобувачам факультету дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського пропонувалося виконати наступні завдання творчого характеру, співпрацюючи в парах та мікрогрупах:

- створити «формулу обдарованості», взявши за основу одне з визначень обдарованості і запропонувати складний математичний вираз, пояснивши кожен елемент;
- створити власні визначення-асоціації тріади «обдарованість – талант – геніальність», представивши в формі малюнка та поєднуючи із вербальним поясненням;
- створити педагогічний комікс «Стереотипи про обдарованість», поєднуючи з есе, в якому прокоментувати зміст коміксу, про який саме стереотип у розумінні обдарованості йде мова;
- створити творчий проєкт-презентацію про один з видів обдарованості;
- розробити творчий проєкт-презентацію «Історії успіху / неуспіху вундеркіндів» з використанням кінодидактики;
- обрати один кінофільм / мультфільм, переглянути його й створити медіакарту (у формі презентації);
- створити модель психологічно комфортного освітнього середовища школи, сприятливого для задоволення особливих потреб обдарованих дітей, представити його в формі колажу, малюнку, схеми, вказавши вид обдарованості, особливі потреби та ресурси (матеріальні, людські тощо) для їх задоволення;
- створити міні-проєкт «Генії й таланти: подвійна неординарність», розкривши історію життя відомих обдарованих постатей (учених, художників, спортсменів, політиків), які мали особливості в психічному та фізичному розвитку. Представити його в формі презентації, відеоролику, буклету тощо;
- обрати один із видів обдарованості (загальну, інтелектуальну, соціальну, технічну, художню, спортивну, музичну) та розробити одну з форм виховання (театральний гурток, квест, гру-подорож, конкурс) для розвитку обдарованих дітей «Плекаємо таланти»;
- підготувати проєкт: «Обдаровані й талановиті діти в Україні – майбутнє держави»;

– створити проєкт документу вчителя обдарованих дітей, в якому показати вимоги до особистості педагога обдарованих дітей та напрями його роботи;

– розробити педагогічний путівник «Обдаровані й талановиті діти – майбутня еліта держави», «Обдаровані громадяни – безцінний капітал держави»;

– ознайомитися з особливостями сімейного виховання видатних людей минулого і сучасності та підготувати творчий проєкт на тему: «Чи були б Леся Українка / Ейнштейн / Чайковський відомими, якби народилися в іншій сім'ї?», «Вплив сім'ї на розвиток юних талантів»;

– скласти словник термінів;

– розробити чек-лист «Умови успішного сімейного виховання обдарованих дітей»;

– скласти абетку зі слів одного тематичного ряду (абетка інтелектуальної обдарованості, абетка творчої обдарованості, абетка спортивної обдарованості тощо).

Зразки творчих робіт з вибіркової навчальної дисципліни «Навчання і виховання обдарованих дітей» здобувачів вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта представлені на рис. 5.

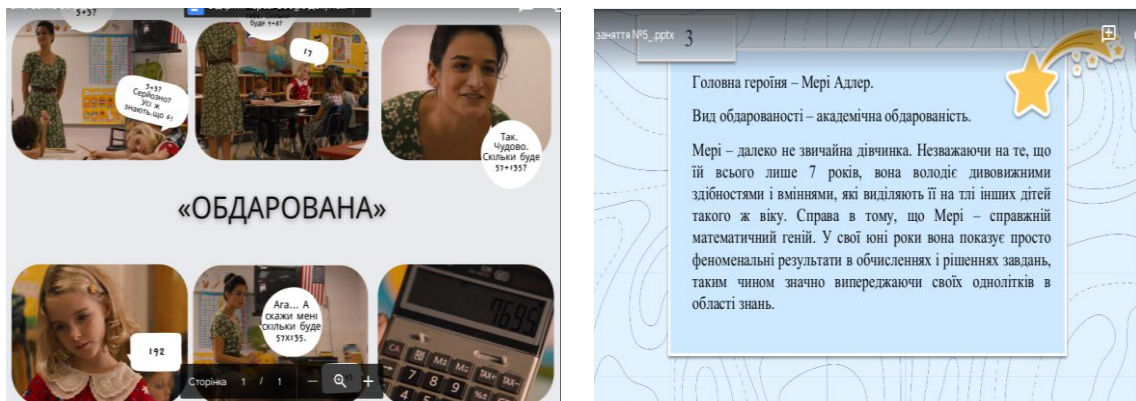

Рис. 5. Фрагменти презентацій творчих проєктів здобувачів, виконаних в мікрогрупах

Варто зазначити, що під час вивчення дисципліни «Історія педагогіки» нами також використовувалися інтерактивні технології кооперативного навчання. На практичних заняттях ми пропонували здобувачам, співпрацюючи в групах, парах, виконати такі нестандартні завдання:

- обрати одну країну стародавнього світу та підготувати презентацію системи освіти й виховання, педагогічні ідеї відомих філософів, які проживали в ній. Оформити як презентацію / буклет, чи в іншому творчому форматі;

- написати есе на теми: «Я. А. Коменський – «Коперник у педагогіці», «Зустріч з Я. А. Коменським через століття: що я хотіла б запитати в класика», «Я. А. Коменський і Нова українська школа»; «Незалежність Київської Русі та розвиток освіти»;

- на основі змісту «Повчання дітям» В. Мономаха, скласти цитати-поради вчителям щодо виховання дітей;

- розробити конкурс знавців педагогічної минувшини для здобувачів, метою якого є перевірка обізнаності з педагогічними поглядами видатного педагога періоду класичної педагогіки кінця XVIII – першої половини XIX;

- підготувати презентацію, буклет, відео про систему виховання в епоху українського національного Відродження (XVI – XVIII ст.);

- написати твір-роздум на одну з тем: «Якщо педагогіка хоче виховувати людину в усіх відношеннях, то вона повинна попередньо пізнати її також у всіх

відношеннях...»; «Педагогіка – наука і мистецтво виховання людини»; «Сама педагогічна практика без теорії – те саме, що знахарство в медицині...»; «Народ без народності – тіло без душі»... (К. Д. Ушинський);

– на основі порівняння ідей видатних педагогів розробити ділову гру, педагогічне ток-шоу, написати п'єсу тощо, в якій показати дискусію Г. Г. Ващенко й А. С. Макаренка щодо основних питань виховання молодих поколінь;

– розробити зустріч науковців / здобувачів / учителів / батьків з В. О. Сухомлинським у формі ділової гри, педагогічного ток-шоу, п'єси тощо, в якій показати сутність його ідей та їх актуальність на сучасному етапі реформування системи освіти України;

– намалювати портрет улюбленого педагога;

– виготовити лепбук – інтерактивну папку про одного із педагогів.

Зразки творчих робіт здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни «Історія педагогіки», виконаних в групах та парах, представлені на рис. 6.

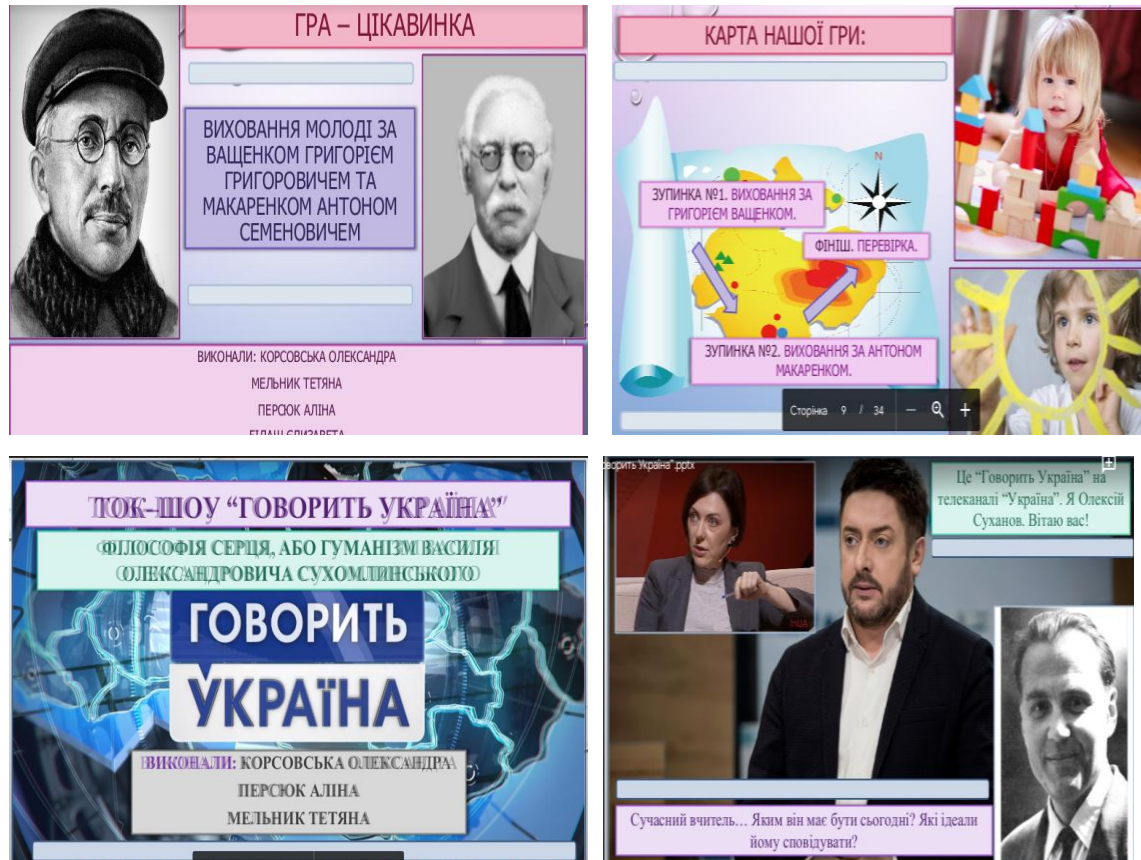

Рис. 6. Фрагменти презентацій творчих робіт здобувачів з

Зазначимо, що не менш важливим є позааудиторний компонент, який містить творчі проекти, написання курсових, бакалаврських, кваліфікаційних робіт. Вважаємо, що тематика кваліфікаційних робіт має бути актуальною та сприяти більш глибокому дослідженню проблеми використання інтерактивних технологій в освітньому процесі початкової школи. Наведемо приклади таких можливих тем:

1. Інтерактивне навчання як чинник підвищення пізнавальної активності молодших школярів.
2. Педагогічні умови ефективного застосування інтерактивних технологій у початковій школі.
3. Формування мотивації до навчання в молодших школярів засобами інтерактивних технологій.
4. Розвиток комунікативної компетентності учнів початкової школи через інтерактивну взаємодію.
5. Використання ігрових технологій на уроках «Я досліджую світ» як засіб формування творчих здібностей молодших школярів.
6. Розвиток творчого мислення молодших школярів засобами інтерактивних технологій.
7. Театралізація на уроках літературного читання як засіб розвитку комунікативних умінь молодших школярів.
8. Особливості використання інтерактивних технологій в початковій школі та їх вплив на розвиток творчої особистості молодшого школяра.
9. Інтерактивні ігри на уроках математики в початковій школі як засіб формування креативності молодших школярів.

Підтримуємо К. Степанюк у тому, що ще однією визначною формою загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи є педагогічна практика, яка дає можливість не лише творчо застосовувати отримані знання безпосередньо в професійній діяльності, але й проявляти себе,

свій потенціал у різних педагогічних ситуаціях [16, с. 64]. Під час проходження педагогічної практики майбутні вчителі початкової школи мають змогу проводити уроки з різних навчальних предметів відповідного класу під керівництвом досвідчених учителів та методистів. Здобувачі вищої освіти розробляють і проводять уроки з використанням інтерактивних технологій, аналізують проведені вчителем заняття. Поділяємо думку Л. Скалич стосовно того, що педагогічна практика дає багато можливостей для планування, проєктування і проведення уроків та виховних заходів із застосуванням інтерактивних технологій. Така форма роботи, на переконання дослідниці, допомагає майбутнім учителям застосовувати свої знання на практиці; виявляти творчий потенціал; моделювати і конструювати освітній процес, на основі використання інтерактивних технологій навчання молодших школярів; обирати найбільш раціональну послідовність різних видів співпраці вчителя та учнів; визначати найбільш оптимальні інтерактивні технологічні засоби (методи, форми та ін.) для реалізації завдань навчання, виховання і розвитку молодших школярів; аналізувати вибір методів і засобів контролю, визначати критерії та показники ефективності навчальної діяльності учнів [15, с. 323].

Для нашого дослідження важливими є організаційно-педагогічні умови застосування інтерактивних технологій у професійній діяльності, запропоновані Ю. Кобюк:

- орієнтація цілей, змісту освіти, завдань педагогічної практики на застосування інтерактивних технологій навчання;
- використання інтерактивних технологій на заняттях з дисциплін професійно-орієнтованого циклу;
- організація інтерактивного освітнього середовища, забезпечення суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин між викладачем та здобувачами;
- спрямованість самостійної та науково-дослідної роботи майбутніх учителів на засвоєння знань, формування практичних умінь і навичок із застосуванням інтерактивних технологій навчання [4, с. 20-21].

Таким чином, досвід практичної роботи зі здобувачами вищої освіти у

Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського свідчить про те, що лише завдяки системній, комплексній роботі, яка передбачає лекційні, семінарські, лабораторні, практичні заняття; самостійну творчо-пошукову роботу майбутніх учителів; спецкурси; різні види практики; написання курсових, кваліфікаційних досліджень можливо не лише підготувати висококваліфікованих спеціалістів, які ефективно впроваджуватимуть інтерактивні технології в освітній процес початкової школи, а й всебічно, гармонійно, творчо розвинену особистість. Підготовка майбутнього педагога до інтерактивного навчання має бути цілісним процесом, який охоплює теоретичну, практичну та рефлексивну складові. Важливим є формування в здобувачів вищої освіти не лише знань про види та можливості інтерактивних технологій, а й уміння їх цілеспрямовано добирати, адаптувати до змісту навчальних предметів, враховуючи вікові та індивідуальні особливості молодших школярів. Професійна підготовка майбутнього вчителя до використання інтерактивних технологій у початковій школі потребує оновлення змісту педагогічної освіти, інтеграції теоретичних знань із практичною діяльністю, а також розвитку професійно-значущих компетентностей – педагогічної творчості, рефлексії та готовності до інновацій.

Наше дослідження не вичерпує усіх аспектів розглянутої проблеми. Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у розробці моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до використання інтерактивних технологій та експериментальній перевірці її ефективності в освітньому процесі педагогічних закладів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Бондар Ю. В. Інтерактивні технології в початковій школі : робоча програма вибіркової навчальної дисципліни. Вінниця : ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2025. 22 с.
2. Дубяга С. М., Шевченко Ю. М., Фефілова Т. В. Розвиток творчих здібностей майбутнього вчителя початкової школи у процесі навчання у ВНЗ.

Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2014. № 1 (35). С. 309-317.

3. Євсюкова Л. С. Інтерактивні технології навчання : словник-глосарій. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2013. 186 с.

4. Кобюк Ю. М. Підготовка майбутнього вчителя до застосування інтерактивних технологій у професійній діяльності. Київ, 2016. 32 с.

5. Кондратюк О. М. Інноваційні технології в початковій школі. Київ : Шкільний світ, 2008. 112 с.

6. Концепція «Нова українська школа» : ухвал. рішенням колегії МОН від 27 жовт. 2016 р. URL : <https://surl.li/evoocl> (дата звернення: 25.10.2025).

7. Леонова Н. С. Інтерактивні технології навчання як засіб реалізації творчих здібностей учнів. *Педагогічна майстерня*. 2013. № 4 (28). С. 2-7.

8. Наход С. А. Педагогічний потенціал інтерактивних технологій навчання. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія «Педагогіка»*. 2014. № 2 (13). С. 360-365.

9. Нестеренко Т. С. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Педагогічні науки»*. 2018. Вип. 167. С. 69-74.

10. Онищенко І. В. Шляхи формування творчого потенціалу майбутнього вчителя початкових класів у процесі фахової підготовки. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2012. № 7 (25). С. 397-404.

11. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.

12. Прокопенко І. Ф. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навч. посіб. 3-тє вид., допов. і переробл. Харків : ХНПУ, 2018. 457 с.

13. Руденко Н. М. Інтерактивне навчання на уроках математики в початковій школі. *Початкова школа*. 2015. № 12. С. 45-48.

14. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підруч. Київ : Міленіум, 2006. 344 с.

15. Скалич Л. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання інтерактивних технологій навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. Вип. 14. С. 319-324.

16. Степанюк К. І. Дослідницькі уміння в контексті загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2012. Вип. 43. С. 62-67.

УДК 378.147:372.3:316.356.2

DOI: 10.31652/rympk-2026.ch1.4

Антоніна Кушнір, кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри початкової освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського <https://orcid.org/0000-0001-9041-7691>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ КРАЄЗНАВСТВА У ФОРМУВАННІ ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Анотація. У статті окреслено сучасні вимоги патріотичного виховання майбутніх учителів початкових класів та значення педагогічного краєзнавства у формуванні їхніх патріотичних якостей. Розкрито зміст поняття «патріотичні якості», що охоплює духовні, моральні й громадянські риси, ставлення до культури й традицій, активну громадянську позицію. Наголошено на важливості акмеологічного підходу, професійного саморозвитку й самовдосконалення майбутніх учителів.

Ключові слова: патріотичні якості майбутніх вчителів початкових класів, професійний розвиток, духовно-моральна культура особистості, інтелектуальне зростання особистості, акмеологічний підхід.

Сьогодні переживаємо процес формування почуття етнічної цілісності